

ผลของการนวดอัลตราซาวด์เต้านมแก้ปัญหาท่อน้ำนมอุดตัน
คลินิกนมแม่ งานผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 5 ราชบุรี

นางสาวสุทธารัตน์ แป้นลาภ
 คลินิกนมแม่ งานผู้ป่วยนอก
 ศูนย์อนามัยที่ 5 ราชบุรี

เป้าหมายและวัตถุประสงค์/แรงบันดาลใจ

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 5 ราชบุรี เป็นโรงพยาบาลที่ส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีคลินิกนมแม่ที่ให้บริการและให้การปรึกษา ฝึกทักษะปฏิบัติ และติดตามมารดาและทารกที่มีปัญหาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จนสามารถให้นมแม่ได้สำเร็จโดยทารกได้นมแม่อย่างเดียวยาวอย่างน้อย 6 เดือนตามนโยบายของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข และ WHO ในปี 2560 คลินิกนมแม่พบว่ามารดาหลังคลอดมักจะมีประสบการณ์ปัญหาท่อน้ำนมอุดตันหรือเต้านมอักเสบ ซึ่งเป็นปัญหาที่พบบ่อยในผู้มารับบริการที่คลินิกนมแม่ ส่งผลให้มารดาเกิดความทุกข์ทรมานและเลิกล้มความตั้งใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และพบว่าถ้ามารดาไม่ได้รับการช่วยเหลือแก้ไขในระยะเวลาที่เหมาะสม จะมีปัญหาเต้านมเป็นฝีตามมา ส่งผลให้มารดาหยุดให้นมแม่ในท้ายที่สุด

คลินิกนมแม่พบว่าจำนวนมารดาที่มีปัญหาท่อน้ำนมอุดตัน หรือเต้านมอักเสบในระยะต้น มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น แต่เดือนประมาณร้อยละ 15-20 ของมารดาที่มีปัญหาในการให้นมแม่ และไม่สามารถแก้ไขด้วยการนวดประคบร้อน ต้องแนะนำผู้รับบริการให้ไปรับการรักษาต่อที่อื่น เช่น รพ.ศิริราช หรือ คลินิกเอกชนที่เปิดให้บริการนวดอัลตราซาวด์เต้านม ซึ่งมีจำนวนน้อย และใช้ระยะเวลาในการเดินทาง หรือถ้าเป็นบริการ Delivery ที่บ้าน จะมีราคาสูง และอาจต้องรักษาหลายครั้งถ้าเป็นมาก คลินิกนมแม่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 5 จึงได้จัดหาและเรียนรู้การใช้เครื่องอัลตราซาวด์ (Deep heat) เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว โดยระยะแรกจะมีปัญหาในการใช้เครื่องมือบ้าง หลังจากบริษัทให้คำแนะนำและสาธิตการใช้ จึงมีการเสริมทักษะโดยให้พนักงานกายภาพช่วยให้ความรู้และสอนเทคนิคการใช้เครื่องมือ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการมีความมั่นใจเพิ่มขึ้น และเริ่มให้บริการนวดอัลตราซาวด์เต้านมตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2560 เป็นต้นมา

ทางคลินิกนมแม่จึงได้สรุปผลการจัดบริการนวดเต้านมโดยใช้เครื่องอัลตราซาวด์ ซึ่งช่วยลดความทุกข์ทรมานจากปัญหาท่อน้ำนมอุดตัน เต้านมคัดมาก หรือเต้านมอักเสบในระยะต้น และส่งเสริมให้มารดาให้นมแม่ได้สำเร็จ รวมทั้งเพิ่มรายรับให้กับโรงพยาบาล โดยรวบรวมมารดาที่มีปัญหาตั้งแต่เดือนตุลาคม 2560 ถึง กรกฎาคม 2563

กระบวนการสร้าง KM/Innovation

1. ทบทวนแนวทางการช่วยเหลือมารดาที่มีปัญหาท่อน้ำนมอุดตัน และเต้านมเป็นฝี
2. จัดเตรียมสถานที่ และอุปกรณ์ให้พร้อมใช้
3. ประเมินและให้การช่วยเหลือ
4. ติดตามผล
5. สรุปผล

ผลสำเร็จของ KM/Innovation ประเมินผล/คุณค่าของ KM/Innovation

1. การเข้าถึงและเข้ารับบริการ : มารดาที่มีปัญหาท่อน้ำนมอุดตันหรือเต้านมอักเสบ ได้รับการดูแลและปฏิบัติตาม Flow Chart ร้อยละ 100
2. การประเมินผู้ป่วย : มารดาที่มีปัญหาท่อน้ำนมอุดตันจะได้รับการประเมินทุกราย และกรณีเต้านมอักเสบ จะได้รับการประเมิน และส่ง Consult สูติแพทย์
3. การวางแผนการดูแลผู้ป่วย : ใช้แนวคิด patient safety เพื่อค้นหาความเสี่ยง ทบทวนวิธีการให้ข้อมูลแก่ผู้รับบริการ
4. การดูแลผู้ป่วย : ให้การดูแลและติดตามจนกว่าหมดปัญหา
5. การให้ข้อมูลและการเสริมพลัง : ให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่มารดา พร้อมทั้งการดูแลตัวเอง
6. การดูแลต่อเนื่อง : ได้มีการพัฒนาการดูแลต่อเนื่อง โดยการนัดมาติดตามซ้ำที่คลินิกนมแม่ โทรศัพท์ หรือไลน์ติดตามอาการ กรณีไม่สามารถมาตรวจ follow up ตามนัดได้

ผลลัพธ์

เพิ่มคุณค่าของบริการคลินิกนมแม่ ลดความสูญเสียในด้านเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง มารดาไม่ทุกข์ทรมานจากปัญหาท่อน้ำนมอุดตัน และสามารถให้นมแม่ได้ต่อเนื่องจนครบ 6 เดือนหรือมากกว่า

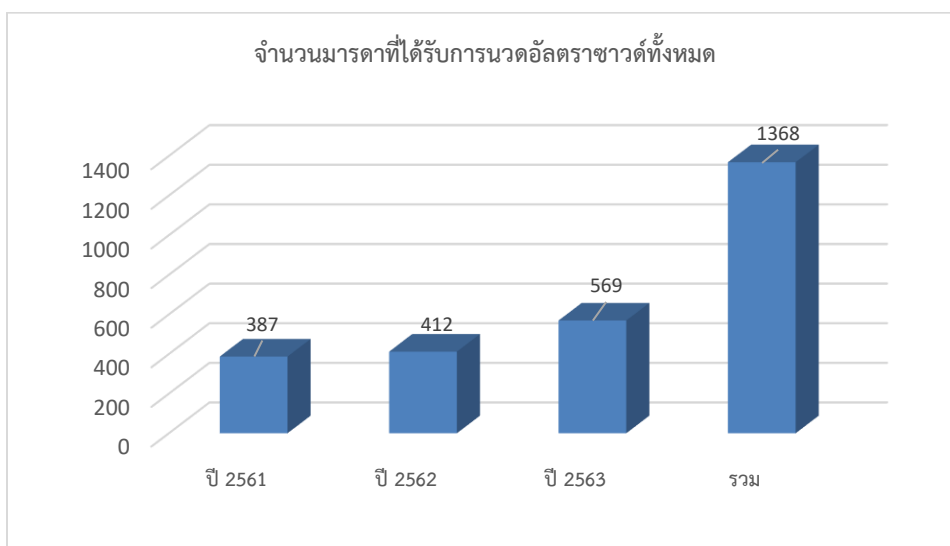
ผลการดำเนินงาน

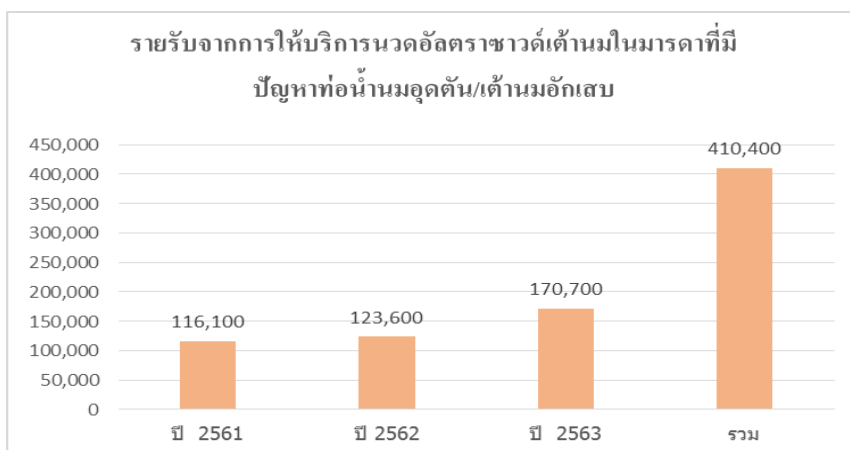
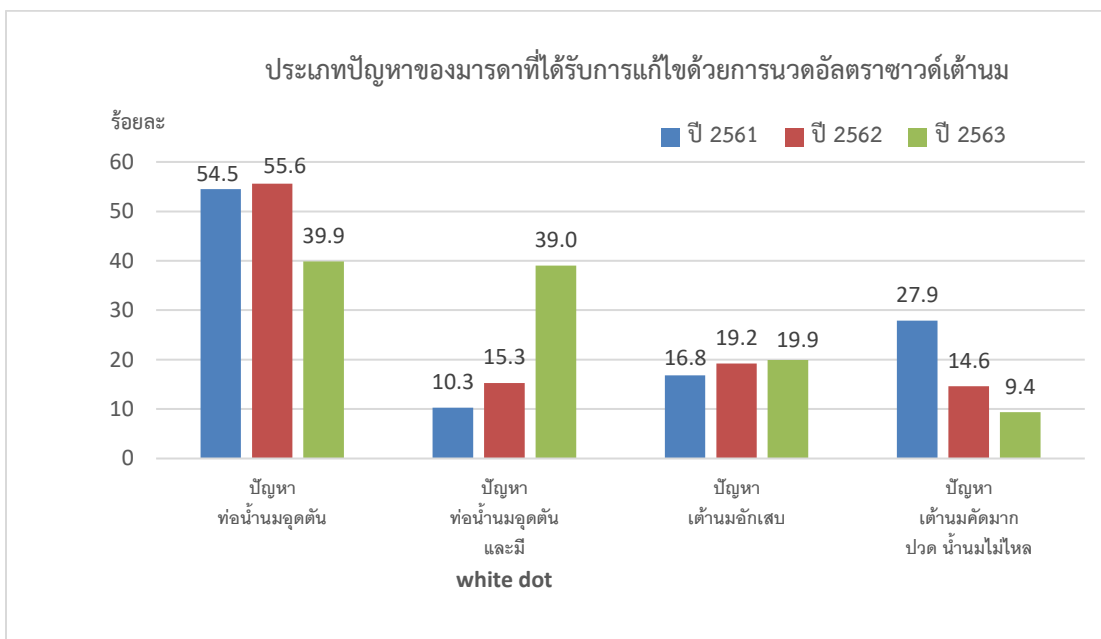
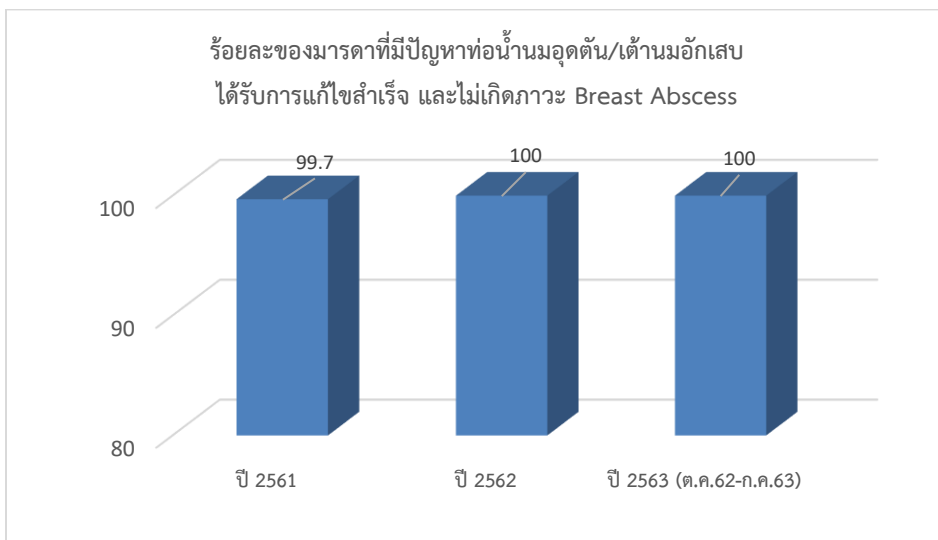
1. มารดาที่มีปัญหาท่อน้ำนมอุดตัน/เต้านมอักเสบ ได้รับการแก้ไขและไม่มีภาวะแทรกซ้อน ร้อยละ 100
2. มารดาที่มีปัญหาสามารถให้นมแม่ได้ ร้อยละ 100
3. มารดามีความพึงพอใจต่อการแก้ไขปัญหาท่อน้ำนมอุดตัน มากกว่าร้อยละ 90
4. เจ้าหน้าที่มีทักษะความชำนาญ และมีความมั่นใจในการให้บริการ
5. โรงพยาบาลมีรายรับเพิ่มขึ้นจากการนัดอัลตราซาวด์เต้านม (ค่าบริการ 300 บาท/ครั้ง)

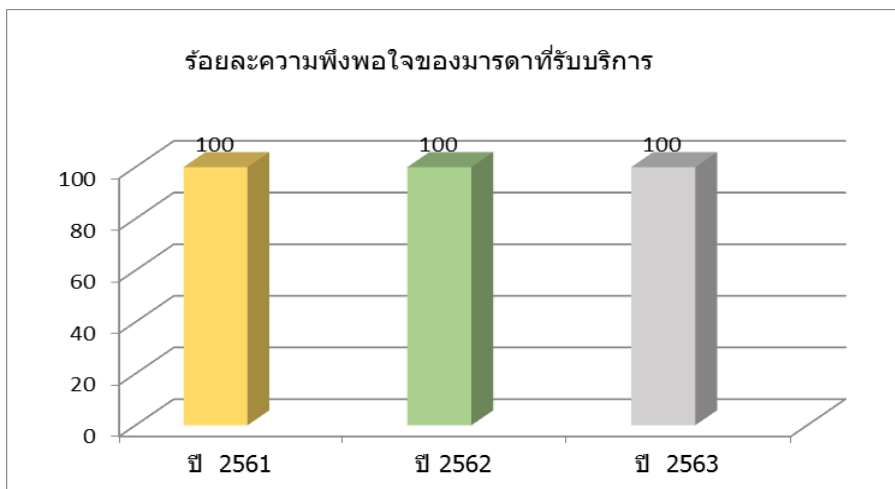
ผลการดำเนินงาน

รายการ	ปี 2561	ปี 2562	ปี 2563	รวม
จำนวนมารดาที่ได้รับการนวดอัลตราซาวด์ทั้งหมด (ราย)	387	412	569	1368
มารดามีปัญหาท่อน้ำนมอุดตัน (ราย)	211	229	227	667
ร้อยละของมารดาที่มีปัญหาท่อน้ำนมอุดตัน	54.5	55.6	39.9	
มารดามีปัญหาท่อน้ำนมอุดตัน และมี White dot ร่วมด้วย (ราย)	4	63	177	244
ร้อยละของมารดาที่มีปัญหาท่อน้ำนมอุดตัน และมี White dot ร่วมด้วย	10.3	15.3	39.0	
มารดามีปัญหาเต้านมอักเสบ (ราย)	65	79	113	257
ร้อยละของมารดาที่มีปัญหาเต้านมอักเสบ	16.8	19.2	19.9	
มารดาที่มีปัญหาเต้านมคัดมาก ปวด น้ำนมไม่ไหล (ราย)	108	60	52	220
ร้อยละของมารดาที่มีปัญหาเต้านมคัดมาก ปวด นมไม่ไหล	27.9	14.6	9.4	
ร้อยละของมารดาที่มีปัญหาได้รับการแก้ไขสำเร็จ ไม่มีภาวะ Abscess	99.7	100	100	
ร้อยละความพึงพอใจของผู้รับบริการ	100	100	100	
ค่าบริการ (รายรับเข้า รพ.)	116,100	123,600	170,700	410,400

กราฟแสดงผลการดำเนินงาน ผลของการนวดอัลตราซาวด์แก้ปัญหามารดาท่อน้ำนมอุดตัน

สรุปบทเรียนการดำเนินงาน

การนัดอัลตราซาวด์เต้านมเพียงอย่างเดียว อาจแก้ไขปัญหาของมารดาไม่สำเร็จ ต้องนัดประคบและเคลียร์เต้านมด้วยการปั้มน้ำนมออก ซึ่งการให้บริการผู้ป่วยแต่ละราย จะใช้เวลาอย่างน้อย 1-2 ชั่วโมง และในบางรายต้องทำซ้ำมากกว่า 1 ครั้งจึงจะหาย เมื่อกลับไปบ้าน ผู้ป่วยต้องนัดประคบเต้า และให้ลูกดูดหรือปั้มน้ำนมออกอย่างสม่ำเสมอและให้เกลี้ยงเต้า ดังนั้นพยาบาลในคลินิกนมแม่ต้องติดตามผู้ป่วยอย่างต่อเนื่อง จนกว่าอาการจะหาย และเพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อน ไม่ให้อาการลุกลามไปถึงขั้นภาวะ Abscess ซึ่งใช้เวลารักษาและต้องนอนพักในโรงพยาบาล บางรายกว่าจะหายใช้เวลาเป็นเดือน ทำให้มารดาอาจล้มเลิกการให้นมแม่ไป หรือให้ได้เพียงข้างเดียว ทำให้น้ำนมไม่เพียงพอ ต้องใช้นมผงเสริม บางครั้งคลินิกนมแม่ต้องนัดนอกเวลาราชการ เพื่อลดความเจ็บปวดทุกข์ทรมานของมารดาจากปัญหาท่อน้ำนมอุดตัน หรือเต้านมอักเสบ และเพื่อช่วยเหลือมารดาให้ทารกได้รับนมแม่นานอย่างน้อย 6 เดือน

แนวทางการขยายผลหรือพัฒนาต่อยอด

- เผยแพร่รูปแบบการจัดบริการนัดอัลตราซาวด์เต้านม ให้กับโรงพยาบาลในเขตสุขภาพที่ 5 รวมทั้งการเสริมสร้างความรู้ทักษะให้แก่ผู้ปฏิบัติ ซึ่งในเขตสุขภาพที่ 5 มีโรงพยาบาลไม่กี่แห่งที่เปิดให้บริการนัดอัลตราซาวด์เต้านม ทำให้มารดาต้องเดินทางข้ามจังหวัด หรือต้องใช้บริการของเอกชน ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง
- ติดตามผล ของมารดากลุ่มนี้ในการให้นมแม่จนครบ 6 เดือน

.....

